

Інститут української мови НАН України
Північноукраїнський діалектологічний центр
Житомирського державного університету
імені Івана Франка
Житомирський історико-філологічний інститут
регіональних досліджень

ВОЛИНЬ- ЖИТОМИРЩИНА

Історико-філологічний збірник
з регіональних проблем

16

ЖИТОМИР
2007

РЕДАКТОРИ:

Віктор Мойсієнко, доктор філологічних наук
Володимир Єршов, кандидат філологічних наук

РЕДАКЦІЙНА КОЛЕГІЯ:

Петро Білоус, доктор філологічних наук
Іван Вихованець, доктор філологічних наук
Катерина Городенська, доктор філологічних наук
Павло Гриценко, доктор філологічних наук
Василь Німчук, доктор філологічних наук
Ростислав Радишевський, доктор філологічних наук
Григорій Сивокінь, доктор філологічних наук
Елеонора Соловей, доктор філологічних наук
Микола Сулима, доктор філологічних наук

ВІДПОВІДАЛЬНИЙ СЕКРЕТАР:

Володимир Білобровець

Збірник „Волинь-Житомирщина” внесено до переліку науково-фахових видань України, в яких можуть публікуватися результати дисертаційних робіт на здобуття наукового ступеня доктора й кандидата філологічних наук.

Постанова Президії ВАК України від 11.10.2000 р. № 1-03/8.

Контактні адреси редакції:

10031. Житомир, вул. Народицька, 21, кв. 67 або кв. 172.

Телефон (0412) 25-42-64, 25-24-67.

УДК 82.07

ББК 83.3 (4 укр.–4ж)–я5

© „Волинь-Житомирщина”, 2007.

ЗМІСТ

Станіслав ПУЛЬТЕР

ЗАКОХАНІЙ У ЖИТТЯ:
ВАЛЕНТИН ГРАБОВСЬКИЙ 5

Літературознавство

Олена СЬОМОЧКИНА

ЖИТОМИРСЬКА РУБАЯНА 9

Галина КОСАРЄВА

ХУДОЖНЯ РЕЦЕПЦЯ
НАЦІОНАЛЬНОЇ ІСТОРІЇ В
ПЕРЕКЛАДАХ В.ШЕВЧУКА
БАРОКОВОЇ ПОЕЗІЇ 16

Володимир ШИНКАРУК

СПОЧАТКУ БУЛО СЛОВО:
ІВАНОВІ СЛБОТІ – 70! 27

Іван САВИЦЬКИЙ

„ПОЧУВАЮ НА МИТЬ СЕБЕ
МОЛОДИМ...” ЮРІЙ ЯНОВСЬКИЙ
У МАЛІЙ П’ЯТИГРЦІ 34

Діалектологія

Фёдар КЛІМЧУК

АДПАНЕДНІКІ РЕЛЕВАНТНИХ
АСАБЛВАСЦЕЙ ЗАГРОДСЬКИХ
ГАВОРАК У ДІАЛЕКТНИХ
КАНТЫНУМАХ
УКРАЇНИ І РАСІІ 43

Ірина МАГРИЦЬКА

СЕМАНТИКА І НОМІНАЦІЯ
РИТУАЛЬНИХ ВИКУПІВ У
СХІДНОСЛОБОЖАНСЬКОМУ
ВЕСІЛЛІ 58

Етнолінгвістика

Марина ШАРАПА

ФРАГМЕНТИ ПОЛІСЬКОГО
ТРАДИЦІЙНОГО КАЛЕНДАРЯ:
ЛІТНІЙ ЦИКЛ 70

Історія мови

Інна ШЕВЧУК

ІМПЕРАТИВ У ОДНОСКЛАДНИХ
РЕЧЕННЯХ СТАРОУКРАЇНСЬКОЇ
МОВИ 77

Історія

Сергій СТЕЛЬНИКОВИЧ

ІНФОРМАЦІЙНО-
ПРОПАГАНДИСТСЬКІ ВИДАННЯ
БУЛЬБІВСЬКОГО РУХУ 85

Вікторія ЖИЛЮК

АНТИКОМУНІСТИЧНИЙ ОПІР
ОУН – УПА В ПОВОЄННІ РОКИ НА
ЖИТОМИРЩИНІ
(1946 – 1955 рр.) 92

Етнографія

Олександр ВАСЯНОВИЧ

ДЕЯКІ ОСОБЛИВОСТІ ОБРЯДОВОЇ
ТА СВЯТКОВОЇ ЇЖИ ОКОЛИЧНОЇ
ПІЛЯХТИ КОРОСТЕНЩИНИ 112

Портрет

Микола КОСТРИЦЯ

ВОЛОДИМИР ЄРШОВ: УЧЕНИЙ,
ПОЛОНІСТ, КРАЄЗНАВЕЦЬ 123

До витоків

Олександр ВАСЯНОВИЧ,

Людмила ДОЛГОПОЛОВА,
Віктор МОЙСІЄНКО
МЕЛЕНІ І МЕЛЕНІВЦІ 154

Спогади

Леонід ДАНЧУК

РЕТРОСПЕКТИВА І
ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ
СЛАВ’ЯНСЬКИХ ТЕАТРАЛЬНИХ

ЗУСТРІЧЕЙ 188

Перший сніг

Сніжсана ЧЕРНЮК,
Катерина МАЛИНОВСЬКА
ГРАФІТИ ЯК КУЛЬТУРНИЙ
ФЕНОМЕН 200

Рецензії

Петро БЛЮС
ФЕНОМЕН УКРАЇНСЬКОГО
БАРОККО 208

Сергій ЖИЛЮК
КРАЄЗНАВСТВО НА ВЕРШИНАХ
АКАДЕМІЧНОЇ НАУКИ 212

ВІТАЄМО!

Сергій ЖИЛЮК 214
Андрій САВЕНЕЦЬ 215
Олена СЬОМОЧКИНА 216
Валерій ХАЛІН 217
Галина ЛЕВЧЕНКО 218

ВОЛОДИМИР ОЛЕГОВИЧ ЄРШОВ:
УЧЕНИЙ, ПОЛОНІСТ, КРАЄЗНАВЕЦЬ

Ім'я вченого-полоніста Володимира Олеговича Єршова сьогодні широко відомо не лише на Житомирщині, але й в Україні та Польщі. Головний редактор наукового збірника „Волинь-Житомирщина. Історико-філологічний збірник з регіональних проблем”, директор Житомирського інституту регіональних досліджень, член Житомирського науково-краєзнавчого товариства дослідників Волині з дня його відродження, кандидат філологічних наук, доцент кафедри зарубіжної літератури, автор більше ста двадцяти наукових робіт – ось далеко не повний перелік наукової та громадської діяльності ювіляра.

Великий ершовський рід поєднав у собі курську гілку російських священиків, латиську (ліфляндську) Жигурів – військових та коростишівську Головнів – знаних у місті каменотесів. Протягом століть створювались стійкі духовні традиції родини: вчителі, військові, духовенство. Гавриїл Петрович Єршов (1772 – 1839) – був перекладачем з французької мови; Анатолій Григорович Єршов (1897 – 1938) – відомий український історик, кандидат історичних наук, викладач Харківського науково-дослідного інституту історії української культури ім. академіка Д.Багалія, репресований; Микола Іванович Жигур (1894 – 1919) – тенор опери С.І. Зіміна у Москві, підпоручик, був убитий в шпиталі у Таганрозі; Анатолій Іванович Жигур (1892 – після 1960) – головний інженер-конструктор Чесько-моравського заводу „Прага”, під час другої світової війни – скарбник празької (Чехія) підпільної організації „Русское национальное и социальное движение”, в'язень Ухтижемлагу Комі АССР. Майже кожного третього представника чоловічої лінії ершовського роду було вибито з життя у 1920 – 1940-ві буремні роки.

Батько ювіляра Олег Іванович Єршов (1924 – 1991), орденоносець, учасник Великої Вітчизняної війни з 1942 р., брав участь у боях на Курській дузі, звільняв Київ, Житомирщину, Остріг, Шепетівку, Збараж, Тернопіль. Був поранений під Золочевим. Лейтенантські погони отримав з рук генерала армії І.І. Черняхівського. Після війни – 1-й секретар Коростишівського райкому комсомолу. Випускник

Львівського військово-політичного училища, Вищого військово-педагогічного інституту ім. М.І. Калініна у Ленінграді, де отримав рідкісну військову освіту – військовий педагог. Після виходу у відставку (32 роки військової служби) був головою комітету ветеранів Великої Вітчизняної війни Коростишівського району, головою комітету сприяння офіцерів запаса, неодноразово обирався депутатом Коростишівської міськради.

Мати – Галина Степанівна – за освітою вчителька. Закінчила Коростишівське педучилище ім. І.Франка, навчалась на фізико-математичному факультеті Житомирського педінституту, все життя присвятила вихованню дітей, збереженню родинного вогнища рідного дому. Старший брат – Анатолій Олегович за різними статистичними дослідженнями входить до 1000 найкращих програмістів США.

Дружина – Людмила Михайлівна Єршова, кандидат педагогічних наук, доцент Державного агроєкологічного університету (м. Житомир), лауреат премії ім. І.Огієнка, дослідниця історії освіти на Волині. Старша донька Софія – лінгвіст за освітою, перекладач, Анастасія – учениця 8 класу та Микола-Олег – учень 5 класу ЗОШ № 28.

Ювіляр, котрий народився 21 лютого 1956 року в м. Еберсвальде (Німеччина), завжди з теплотою згадує першу вчительку З.Н. Лівча та класного керівника у старшій школі Ю.А. Канцане Екабпілської середньої школи № 4 (Латвія), вчителів російської мови та літератури Г.М. Яблонську, математики О.О. Стеблецьку, історії А.Ф. Кучик, німецької та української мов Л.Т. Ярмолицьку Коростишівської середньої школи № 2, що залишилися добрими наставниками-друзями на все життя. В школі активно займався спортом, зацікавився колекціонуванням спочатку поштових марок¹, потім фалеристики та пам'ятних медалей. Сьогодні, без перебільшення можна сказати, що колекція В.О. Єршова значків та медалей Житомирщини не має аналогів. У родині завжди шанувалась „Її величність” книга. Філологічна бібліотека ювіляра налічує більше десяти тисяч книг, журналів та інших архівних матеріалів.

З часу переїзду до Коростишева (1972) починається „відкриття” рідної України, рідного краю, яке стало непідробною залюбленістю та поштовхом до наукових досліджень. Будучи також міцно духовно пов'язаним з Латвією, добре знаючи її історію, культуру та

---

¹ Каталог Первой прибалтийской юношеской филателистической выставки. – Рига, 1971. – С. 12; Вторая Всесоюзная юношеская филателистическая выставка. Каталог. – Минск, 1972. – С. 29.

літературу, Володимир Олегович до сьогодні не може змиритись з тим, як Українська держава, маючи унікальні тисячолітні традиції (!!!): писемну мову, світську літературу та культуру, – так легковажно ставиться до свого вітчизняного, на відміну від остзейців, у яких перша літературна пам'ятка латиською мовою була надрукована лише в 1856 р. (Юрис Алуан „Пісеньки”), а все мистецтво аж до кінця XIX ст. розвивалось, по суті, за німецькими канонами та традиціями?!!

У 1974 по 1976 рр. Володимир служить у лавах Радянської армії: школі молодших авіафахівців у Вапнярці, креслярем у штабі авіатранспортної дивізії у Мелітополі. У всьому, що не трапляється у житті, ювіляр вбачає користь. Згадуючи армію, В.О. Єршов відзначає, що там отримав професійні знання з електротехніки та фотографії, креслярство жартома називає мистецтвом чітких ліній на обмеженій площині. Нарешті, чисельні польоти на військові навчання по всьому Радянському Союзу розширили візію юнака про життя, безмежність культур і значущість чоловічого слова.

У 1976 р. В.О. Єршов став студентом першого курсу філологічного факультету (відділ російської мови та літератури) Житомирського державного педінституту ім. І.Франка. З перших днів навчання доля міцно звела його з відомим організатором освіти на Житомирщині, завідувачем кафедри російської літератури, кандидатом філологічних наук, доцентом Сергієм Трифоновичем Радчуком-Павленком (1920 – 1981)², під керівництвом якого, починаючи вже з далекого 1976-го, Володимир Олегович напише дипломну роботу з полоністики, і стане переможцем Республіканського конкурсу студентських наукових робіт з філології 1981 року. Сергій Трифонович – був тим, хто ввів Володимира Олеговича до святого храму академічної науки, передав сакральне відчуття слова, навчив поваги до наукової праці, розкрив зміст наукової етики, нарешті, благословив на святу працю викладача.

Володимирі Олеговичу пощастило вчитися серед талановитої молоді, представники якої сьогодні є провідними фахівцями у різних галузях, серед них вчителі М.Б. Мучнік, Л.В. Невмержицька, а також завуч Станишівської ЗОШ М.Ф. Денисенко, директор Строківської ЗОШ Попільнянського району В.В. Корнійчук, завуч Городківської ЗОШ Андрушівського району І.Л. Савицький,

---

² Єршов В.О. Сергій Трифонович Радчук-Павленко. Людина – легенда // Волинь-Житомирщина. Історико-філологічний збірник з регіональних проблем. – № 8. – Житомир, 2002. – С. 113 – 126; Єршов В.О. Радчук-Павленко Сергій Трифонович // Відомі педагоги Житомирщини. – Житомир: Полісся, 2003. – С. 473 – 475.

заступник директора Рівненської атомної станції В.В. Шинкар, викладач кафедри української літератури М.П. Грибан (1959 – 1992), заступник редактора газети „Сільське життя” С.М. Колодюк (1957 – 1995).

У ті далекі сімдесяті – вісімдесяті кафедра російської літератури педінституту являла собою потужний впливовий викладацький і науковий осередок, закладений і сформований С.Т. Радчуком-Павленком. Самовіддано працювали професори П.К. Сербін та Я.Ф. Ривкіс, доценти Л.О. Баранівська, Г.Ф. Бондаренко, Г.К. Кисельов, А.М. Лісовський, Л.П. Підлужна, Г.І. Соболевська, заслужений працівник культури України В.Ф. Шинкарук. З особливою повагою Володимир Олегович завжди згадує молодого та енергійного О.С. Чиркова, який у вісімдесяті багато зробив для формування молодого покоління літературознавців кафедри.

Серед вчителів та колег, з якими щаслива доля звела ювіляра, були мовознавці-русисти В.М. Кудимова, М.О. Лецкін, Н.К. Місяць, А.Ф. Папіна, І.А. Федоровська, україністи В.В. Власенко, М.М. Богдан, М.В. Никончук, літературознавці П.В. Білоус, І.Ф. Осяк, декани факультету І.Ф. Раздобудько, С.О. Пультер, Л.С. Монастирецький та Т.Є. Недашківська.

Останній курс навчання (за індивідуальним планом) Володимир Єршов поєднував з учительством у восьмирічній школі станції Курне Червоноармійського району. Після закінчення інституту була робота у Коростишівській середній школі № 1 (1980 – 1981). Володимир Олегович любить учительську працю, та й діти завжди віддячували йому тим самим. Молодий учитель багато часу і насаги приділяв організації позаурочної і позашкільної освіти своїх вихованців. Організував районне відділення Всесоюзного товариства філателістів³, проводив унікальні дискотеки з концертами, конкурсами, забавами, ігрищами, на які приходила шкільна молодь з усього міста⁴, влаштував шкільний кінотеатр, де старшокласники могли подивитись „Войну и мир”, „Преступление и наказание”, фільми М.Рома. Привозить у школу та організовує зустрічі з відомими радянськими письменниками Натаном Ейдельманом, Володимиром Порудомінським⁵ та багатьма іншими. Крім цього були також майже щотижневі виступи та лекції⁶, екскурсії по місту та на природу, навіть Новий 1981 рік святкував з

---

³ Ленінським шляхом (Коростишів). – 1980. – 9 жовтня; Филателия СССР (Москва). – 1980. - № 8. – С. 15.

⁴ Ленінським шляхом (Коростишів). – 1980. – 18 грудня.

⁵ Ленінським шляхом (Коростишів). – 1981. – 30 квітня.

⁶ Ленінським шляхом (Коростишів). – 1980. – 23 грудня.

дітьми у лісі!

У цей час розпочинається активна співпраця В.О. Єршова з редакціями коростишівської районної газети „Ленінським шляхом”⁷, де заступником головного редактора була Т.Маркевич, обласною молодіжною газетою „Комсомольська зірка”, у якій працювали тоді молоді та енергійні В.Врублевський, В.Даниленко і Г.Мокрицький, та обласною „Радянська Житомирщина”, де тісно потоваришував з відомими письменниками В.Б. Грабовським, М.Д. Клименком та М.С. Сичем.

26 жовтня 1981 р. знаменний день у житті Володимира Олеговича, коли доля потужно поєднала його з одним із найстаріших та найкращих закладів республіки – Житомирським державним університетом ім. І.Франка. За майже чверть століття викладач прочитав декілька тисяч лекцій, провів тисячі практичних занять з історії російської літератури ХІХ ст., зарубіжної літератури ХІХ ст., вступу до літературознавства, теорії літератури, історії радянської літератури, з літературного краєзнавства, історії світової та української культури, вів фольклорну та педагогічну практики.

Про фольклорну практику, яка проходила під керівництвом В.О. Єршова у 1982 – 1993 рр. у рідному Коростишівському районі, треба розповісти окремо. Базові табори розташовувались за спеціально продуманою сіткою, так, щоб навкруги було 5 – 10 сіл для фронтального зрізу фольклору. Спочатку це був Коростишів (1982), у наступні чотири роки працювали в с. Струцівці (1983, 1984, 1985, 1989), далі – с. Болячеві (1986), потім у с. Городському (1987), с. Осиковому Копці (1988), с. Смолівці (1989, 1990, 1991), с. Старосільцях (1992) і остання фольклорна практика відбулась у с. Студениці (1993). Виконувати програму у повному обсязі було б неможливо, якби поряд не було професіонала високого рівня доцента Андрія Сергійовича Близнюка.

За тринадцять сезонів було зібрано близько 20 тисяч одиниць українського фольклору, монографічно досліджено 39 з 64-х

---

⁷ Необхідно повідомити ще одну цікаву подробицю з життя ювіляра: він є автором нової назви районної газети, яка з легкої руки Володимира Олеговича у 1992 році отримала просту та влучну назву: „Коростишівська газета”. Див.: Коростишівська газета. – 1992. – 15 січня; Житомирщина. – 2000. – 3 червня.

населених пунктів регіону⁸. Більш як півтисячі студентів пройшли ґрунтовне практичне навчання зі збору, аналізу та атрибуції української народної творчості. Паралельно відбувався збір рідкісних етнографічних експонатів, 115 з яких були передані у Коростишівський районний музей⁹. Серед них унікальна колекція Володимирської цегли, ковальського знаряддя, вироб з дерева, соломи, кераміки та ін. Частину колекції рушників, старовинного одягу та керамічного посуду було передано в університетський музей, людині також глибоко закоханій в етнографію, великому подвижнику української культури М.В. Масловській. Загалом більш як 200 днів протягом 13 фольклорних сезонів Володимир Олегович провів в експедиціях, збираючи і досліджуючи вітчизняний фольклор.

У 1988 – 1991 роках навчався в аспірантурі Інституту літератури ім. Т.Г. Шевченка (Київ) у відділі теорії літератури, де тоді працював бомонд вітчизняного літературознавства: академіки НАН України І.О. Дзєверін та М.Г. Жулинський, член-кореспондент НАН України Г.М. Сивокінь, майбутній президент університету Києво-Могилянська академія, доктор філологічних наук В.С. Брюховецький (завідувач відділом), доктори філологічних наук О.В. Шпильова, М.О. Ігнатенко, Е.С. Соловей-Гончарик та Р.В. Піхманець, які потужно впливали на формування літературознавчих поглядів, філологічного смаку та професійних якостей аспірантів.

Коли було поставлено останню крапку в дисертаційній роботі, – більше року болісне очікування захисту, оскільки після розвалу Союзу, припинили існування і союзні вчені ради... 1 грудня 1992 р. на першому засіданні першої вітчизняної спеціалізованої ради Володимир Олегович успішно захистив кандидатську дисертацію, науковий керівник – знаний український вчений, доктор

---

⁸ І корисне, й прекрасне // Радянська Житомирщина. – 1985. – 4 серпня; Збирачі фольклору // Радянська Житомирщина. – 1986. – 9 серпня; Пошуки фольклористів // Ленінським шляхом (Коростишів). – 1987. – 9 серпня; Збирають пісні, перекази... // Радянська Житомирщина. – 1987. – 23 серпня; Досліджують майбутні філологи // Радянська Житомирщина. – 1988. – 7 лютого; Дослідження продовжуються // Ленінським шляхом (Коростишів). – 1988. – 28 серпня; Експедиція за фольклором // Радянська Житомирщина. – 1988. – 28 серпня; Скарбниця народної духовності: її щороку поповнюють новими знахідками молоді дослідники // Коростишівська газета (Коростишів). – 1992. – 3 червня; Шукачі фольклорних джерел // Радянська Житомирщина. – 1993. – 21 серпня.

⁹ Маркевич Т. Дарунок музею // Коростишівська газета. – 1997. – 16 серпня.

філологічних наук Олена Василівна Шпильова¹⁰, яка залишилась добрим та вірним наставником і другом на все життя. Не зашореність аналізу, новизна поглядів, глибока науковість дисертації отримали високу оцінку фахівців.

На захист кандидатської дисертації аспірант вийшов з 23 науковими працями (позиції №№ 17, 18, 34, 49, 61, 62, 64, 65, 75, 76, 77, 78, 79, 80, 82, 85, 86, 91, 92, 121, 122, 123, 124) – що було дуже неординарною подією у ті часи! Знаючи ювіляра, це не дивно. Все, чим не захоплюється Володимир Олегович, він робить якісно, ґрунтовно та з любов'ю. Так, студії з теорії драми, які породили низку статей вченого в Українській літературній енциклопедії, сьогодні перевидаються в Лексиконі загального та порівняльного літературознавства (№ 186) та Енциклопедії сучасної України (№ 203), крім цього виконується низка нових замовлень.

Сьогодні вчений ґрунтовно володіє кращими досягненнями вітчизняного та зарубіжного літературознавства. У минуле відійшли філологічні „наукові школи” з обов'язковою прив'язкою до „метра, що починає на лаврах”. Гуманітарні науки дуже індивідуальні, вони важко переносять співавторство, колективні праці, як правило, різношерсті та дисонансні. Тому наукові погляди В.О. Єршова важко охарактеризувати в заданих рамках того чи іншого методу або напрямку. Його працям притаманні риси синергетичного світорозуміння і цивілізаційного підходу, компаративістичного, аксіологічного та монографічного методів. Багато часу вчений приділяє створенню парадигми (гносеологічної моделі) польської художньої літератури кінця XVIII – першої половини XIX століття Правобережної України, системогенези авторської свідомості письменника в теоретичному й історико-літературному вимірах, що перейшло у глибоке переконання про функціонування багатонаціональної української літератури, яку репрезентують не тільки україномовні письменники, але й представники російської, польської, єврейської, німецької та інших мов та культур. Мрією Володимира Олеговича є бачення шкільного підручника з української літератури де разом з Петром Гулаком-Артемівським, Євгеном Гребінкою і Тарасом Шевченко, діти вивчатимуть Миколу Гоголя і Генріха Ржевузького, Юзефа Ігнаці Крашевського та Менделе Мохер-Сфоріма.

Наукові інтереси ювіляра протягом уже тридцяти років залишаються незмінними. Це перш за все проблеми теорії

---

¹⁰ Єршов В.О. Олена Василівна Шпильова // Волинь-Житомирщина. Історико-філологічний збірник з регіональних проблем. – № 1. – Житомир, 1997. – С. 86 – 89.

регіональних літературознавчих досліджень, історії польської літератури Правобережної України XIX ст.¹¹, історії культури Волині-Житомирщини (96, 97, 98, 102, 109, 113, 143, 155, 156, 202), історії ЖДУ ім. І.Франка (№ 149, 172, 188, 189, 192, 193, 194, 196, 201).

Сьогодні В.О. Єршов – відомий і авторитетний дослідник польської літератури Правобережної України, найшасливішими хвилинами життя вважає працю в архівах Житомира та Києва, Москви та Кракова, завдяки кропіткій праці дослідника багато невідомих фактів було вперше введено у науковий обіг. Низку праць вченого присвячено проблемам періодизації та систематизації польської літератури Волині (№ 11, 88, 111, 117, 136, 175, 177, 180, 187), монографічному вивченню творчості польських письменників регіону: це, перш за все, Густав Олізар (№ 50, 69, 84, 89, 99, 120, 125, 139, 158, 164, 181, 205, 206), Алоїзи Фелінський (№ 35, 50, 138, 169, 181), Юзеф-Ігнаци Крашевський (№ 116, 127, 131, 171, 176, 190), Генріх Ржевуський (№ 200), а також Л.Олізар (№ 110), Н.Олізар (№ 100), Р.Піотровський (№ 128), Т.Добшевич (№ 115, 148), К.Качковський (№ 118, 129) та ряд інших польськомовних письменників (184, 185, 195). Окрему увагу вчений-полоніст приділив визначенню місця та ролі, яку вони відіграли у формуванні духовного простору Правобережної України, розвитку освіти Волині-Житомирщини (№ 126, 127, 135, 137, 152, 154, 190), бібліографії (№ 141, 170), друкарству (№ 10, 117, 141).

Сучасне регіональне літературознавство – універсальна наука. Воно потребує ґрунтовних знань української та зарубіжної літератури, культури, освіти, нарешті, історії. Тому дослідник також наполегливо займається вивченням української (№ 17, 33, 91, 101, 114, 150, 151, 153, 179, 182, 183), російської (№ 9, 11, 20, 23, 37, 41, 63, 69, 74, 85, 87, 103, 104, 178), єврейської літератур (№ 9, 11, 15, 19, 21, 29, 36, 46), а деякі розвідки стосуються українського мовознавства (№ 81, 142). В.О. Єршов – учасник ряду міжнародних конференцій з проблем полоністики: Одеса (1987), Люблін (1993), Жешув (1994), Лодзь (1996), Київ (1997), Житомир (2002) та ін.

Володимир Олегович *summa cum pietate*¹² згадує першого наставника у полоністиці – академіка НАН України, доктора філологічних наук, професора Г.Д. Вервеса (1920 – 2001), який

---

¹¹ Місяць Н. Полоністика в Житомирському державному університеті імені Івана Франка // Українська полоністика. – Вип. 1. – Житомир, 2004. – С. 22 – 25.

¹² З неабиякою повагою (лат.).

завжди знаходив час та можливість поспілкуватись, як він любив говорити, з „видатним олізарознавцем”. Дякує долі, що звела його із знаним сучасним полоністом доктором філологічних наук, професором Ростиславом Петровичем Радишевським.

Найвищим науковим титулом ювіляр вважає звання вченого-краєзнавця. Краєзнавство, яке радянське літературознавство приписало до розряду допоміжних гуманітарних наук, є справжньою пам'яттю рідної землі та багатофункціональною наукою. Воно нічого не забуває, нічого не замовчує, вимагає від дослідника енциклопедичного знання регіону і ґрунтовних знань „суміжних” наук. Краєзнавство – це високоморальна наука, тому що вона дає можливість виявити підлість і зраду, віддає шану навмисно замовчуваним і поновлює історичну справедливість.

Сучасний житомирський краєзнавчий бомонд – це осередок професіоналів найвищого гатунку. Одне з парадоксальних мотто Володимира Олеговича виглядає приблизно так: „Захистити дисертацію з проблем Волині в Києві – це навіть не подія у житті. Стати краєзнавцем у Житомирі – найважче, що є в академічній науці”.

Важливою подією у житті Володимира Олеговича, як він неодноразово зауважував, було знайомство та співпраця з автором цих рядків. У 1996 – 1998 рр. ювіляр був віце-президентом Житомирського науково-краєзнавчого Товариства дослідників Волині¹³, яке сьогодні об'єднує потужні постаті краєзнавчого руху України, серед них Л.В. Баженов, В.В. Білобровець, П.В. Білоус, В.В. Вітренко, Л.М. Єршова, С.І. Жилюк, М.Ю. Костриця, Р.Ю. Кондратюк, І.Є. Копоть, Є.І. Меламед, В.М. Мойсієнко, Г.П. Мокрицький, Н.А. Сейко, А.П. Ткачук, В.Ф. Шинкарук, І.І. Ярмошик та багато інших самовідданих подвижників науки.

В.О. Єршов – невтомний організатор наукових досліджень. З 1997 року є головним редактором історико-філологічного збірника “Волинь-Житомирщина. Історико-філологічний збірник з регіональних проблем”, а з 1998 року очолює Житомирський історико-філологічний інститут регіональних досліджень. Ідея створення першого наукового краєзнавчого збірника виникла у Володимира Олеговича разом з Віктором Михайловичем Мойсієнком за філіжаночкою кави ще в далекому 1996 році, до задуму згодом активно долучився Володимир Володимирович Білобровець (відповідальний секретар). Випрацювання концепції

---

¹³ Костриця М.Ю. Товариство дослідників Волині: історія, діяльність, постаті. – Житомир: МАК, 2001. – С. 170, 173, 180, 189, 214, 218, 224, 277, 283-285, 289, 302.

збірника, редагування перших статей, пошук спонсорів – зайняло майже рік. І, нарешті, – яскрава презентація в актовому залі Житомирської міськради¹⁴.

До речі, сам термін „Волинь-Житомирщина” – є продуктом творчої співпраці ювіляра з Віктором Михайловичем. Термін, запропонований ними, на свій страх та ризик у 1997 році як неологізм, щасливо прижився та сьогодні є невід’ємним атрибутом сотень наукових регіональних досліджень.

У „Волині-Житомирщині” з самого початку було запроваджено, крім типових для того часу літературознавчих рецепцій, цілком нові рубрики для пострадянського мислення: „Мемуари”, де друкуються матеріали з історії літературного і освітнього життя регіону, „Портрет”, де з номера у номер вперше почали друкувати статті про науковців-сучасників, „Тенознавство” з публікаціями про життя та творчість видатного Гомера українського народу, розділ „Philobiblon” – вміщує бібліографічні матеріали, які мають безпосереднє відношення до духовної історії рідного краю, „Перший сніп”, названо так за аналогією з першим повоєнним літературним виданням в області, редагованим самим М.Т. Рильським, у розділі друкуються перші наукові дослідження студентства, „Рецензії”, „Вітання”, які є хронографом значимих подій у житті викладачів, вчених та випускників філологічного факультету ЖДУ ім. І.Франка.

Визнанням „Волині-Житомирщини” на державному рівні стало внесення наукового збірника до переліку науково-фахових видань України, у яких можуть публікуватися результати дисертаційних робіт на здобуття наукового ступеня доктора і кандидата філологічних наук, та до найповажнішої Енциклопедії сучасної України¹⁵.

З метою координації краєзнавчих досліджень 6 березня 1998 р. відбулись установчі збори Житомирського історико-філологічного

---

¹⁴ Видання року – „Волинь – Житомирщина” // Віче (Житомир). – 1997. – 18 – 24 грудня; Волинь-Житомирщина // Info-Сервіс. – 1998. – 9 січня; Промовляє історія // Житомирщина. – 1998. – 22 січня; Волиця В. Видає редакція газети „Відлуння” // Відлуння. – 1999. – 1 січня; „Волинь-Житомирщина” – перше філологічне наукове видання регіону // Місто (Житомир). – 2000. – 27 липня; Лецькін М. Від волинських джерел до сучасної Житомирщини // Лецькін М. 3 глибоких і чистих витоків. – Житомир: Едил, 2006. – С. 65 – 67.

¹⁵ Постанова Президії ВАК України від 11.10.2000 р. № 1-03/8. Костриця М.Ю. Волинь-Житомирщина // Енциклопедія Сучасної України. – Т. 5 Вод – Гн. – К., 2006. – С. 75 – 76.

інституту регіональних досліджень (ЖІФРД)¹⁶, у роботі яких взяли активну участь В.В. Білобровець, Л.І. Бондарчук, В.М. Врублевський, І.О. Дейнеко, Л.М. Єршова, В.О. Єршов, Ю.О. Костюшко, В.М. Мойсієнко, П.І. Натикач, О.М. Никончук, В.В. Прус, А.М. Савенець, Н.А. Сейко, С.Ю. Шевчук, В.Ф. Шинкарук та ін. Упровадження подібних проєктів не відбулося б ні за якої умови, якби завжди поруч не йшли два науковці – В.М. Мойсієнко та В.О. Єршов – безмежно закохані: один у поліське слово, а другий – у волинську літературу.

За час роботи ЖІФІ було проведено ряд наукових заходів республіканського масштабу: наукова конференція, присвячена 500-річчю першої писемної згадки Коростишева та 200-річчю з дня народження Г.Олізара¹⁷, республіканський діалектологічний семінар „Проблеми сучасної діалектології” (ВЖ; № 6), конференція „Теоретичні і методологічні засади сучасної діалектології” (ВЖ; № 14) та „Проблеми аналізу тексту”, присвячену Є.М. Кудрицькому (ВЖ; № 9), видано ювілейні збірники на честь 70-річчя професора В.В. Німчука (ВЖ; № 10) та 65-річчя лауреата Шевченківської премії В.О. Шевчука (ВЖ; № 12)¹⁸; організовано зустрічі з видатним українським письменником та етнографом В.Скуратівським (12.02.1998); шевченківськими лауреатами, письменниками В.Шевчуком (15.03.2001) та М.Матіос (7.10.2005); взято активну участь у встановленні пам'ятника Г.Олізару у Коростишеві (9.05.1999) роботи видатного українського скульптора Віталія Рожика; відкритті меморіальної дошки К.П. Михальчуку (5.10.2001) – роботи заслуженого художника України Василя Фещенка на фасаді філологічного факультету (автор ідеї та організатор проєкту В.М. Мойсієнко), та, нарешті, видано 16 (!!!) чисел „Волинь-Житомирщини”!

Окремий „розділ” у науковій та громадській діяльності Володимира Олеговича займає батьківщина – Коростишів. І хоч, як

---

¹⁶ У Житомирі буде новий інститут // Віче. – 1998. – 30 квітня – 6 травня; Подія тижня // Експрес-Афіша. – 1998. – 8 – 14 травня; Білобровець В. Засновано Житомирський інститут регіональних досліджень // Місто. – 1998. – 15 травня; Білобровець В. Новостворений інститут сподівається на підтримку // Експрес-Афіша. – 1998. – 14 – 20 травня; Білобровець В. Історико-філологічний у Житомирі // Житомирщина. – 1998. – 16 травня.

¹⁷ Актуальні проблеми історії та літератури Волині та Київщини / За ред. В.О. Єршова Зб. наук. праць. У 2-х частинах. – Житомир: Видавництво „Волинь”, 1999. – 456 с.

¹⁸ Волинь-Житомирщина. – № 6. – 2001. – 386 с.; Волинь-Житомирщина. – № 9. – 2002. – 292 с.; Волинь-Житомирщина. – № 10. – 2003. – 268 с.; Волинь-Житомирщина. – № 12. – 2004. – 258 с.; Волинь-Житомирщина. – № 14. – 2005. – 230 с.

вияснилось, у сукупності він прожив у місті трохи більше двох років з п'ятдесяти, „Воно святе!“ – твердить ювіляр. „Тут інший запах, колір, смак! Прислухайтесь, як говорять коростишівці, подихайте Коростишевом та напийтеся коростишівської води... І, нарешті, як жартує, Коростишів – це діагност!“

Чимало статей ювіляра присвячені історії та культурі материнської землі, рідному Коростишеву (№ 25, 28, 38, 45, 52, 53, 55, 57, 58, 71, 81, 95, 99, 106, 108, 114, 119, 125, 133, 161, 163, 165, 166, 167, 191). У другій половині вісімдесятих (звертаю особливу увагу на час: панівне господарювання компартії!) краєзнавцю довелося захищати Коростишівський парк, пам'ятку садово-паркового мистецтва початку ХІХ ст., у засобах масової інформації від непродуманої реорганізації (№ 13, 28, 35, 38, 40, 59, 60, 68, 70), що мало не коштувало В.О.Єршову звільнення з роботи в університеті! Розгляд справи краєзнавця дійшов аж до Пленуму Житомирського обкому Компартії України 15 січня 1988 р. Але висновки республіканської комісії Товариства охорони пам'яток, десятки листів на підтримку науковця (№ 59, відгуки), врятували парк та Володимира Олеговича від профанаційних керівників людьми та історією¹⁹. Але було й приємне. Парк міцно подружив ювіляра з родиною дійсного члена Української академії архітектури, професора І.Д. Родичкіна, який під впливом Володимира Олеговича також закохався у витвір садово-паркового мистецтва та присвятив коростишівській пам'ятці декілька наукових робіт.

За ініціативою та результатами наукових розвідок Володимира Олеговича 9 травня 1999 р. відбулось святкування 500-річчя першої писемної згадки міста²⁰, під час якого було встановлено пам'ятники поету Г.Олізару²¹ та покровителю міста Св. Миколаю²² (мабуть, не випадково сина ювіляра також звать Миколай!). В Житомирі було названо одну з нових вулиць на честь Олізарів²³!

Здібності й таланти Володимира Олеговича швидко не перерахувати. Він автор низки сценаріїв та ведучий науково-популярних фільмів, присвячених історії Волині на ТК „Телескоп”,

---

¹⁹ Радянська Житомирщина. – 1988. – 15 березня.

²⁰ Коростишівська газета. – 1999. – 15 травня; Коростишівська газета. – 1999. – 22 травня.

²¹ Коростишівська газета. – 1999. – 15 травня; Mozaika Berdyczowska. – 1999. – Maj – szerwies. – № 3.

²² ... І святий Миколай на високості // Коростишівська газета. – 1999. – 15 травня.

²³ Рішення Житомирської міської ради 5 сесії 23 скликання № 81 від 30.06.1999 р.

а саме: „Скеля Голова Чацького”, „Католицький цвинтар” у 3 частинах, „Ю.І. Крашевський в Житомирі” у 2-х частинах (всі 2000) та „Густав Олізар. Видатний син українського народу” у 2-х частинах (2001)²⁴. Добрими порадиниками та провідниками у вигадливих лабіринтах телебачення стали А.Годований, Ю.Грач та досвідчений фахівець з вишуканим телевізійним смаком і мовним чуттям Наталя Мойсієнко.

Останні три роки Володимир Олегович обіймав посаду проректора з соціально-економічної роботи ЖДУ ім. І.Франка. Цьому передували робота в комерційній структурі, закінчення у 2003 р. Інституту післядипломної освіти Державного агроекологічного університету (м. Житомир) та здобуття другої вищої освіти – економічної.

Працювати в команді досвідчених фахівців, таких як М.М. Осадчий, О.А. Дубасенюк, П.Ф. Романюк, К.В. Хмара, Л.М. Шевчук та під безпосереднім керівництвом ректора університету П.Ю. Сауха було водночас важко і цікаво. Адміністративна робота виснажлива і, як відомо, у бюджетах „коротких ковдр” далеко не завжди вдячна. Однак спільними зусиллями зробити вдалося багато.

Були запроваджені курси робітничих професій: водіїв автомобільних засобів, перукарів, операторів комп’ютерного набору, ряд інших, на яких тільки протягом року отримали додаткові робітничі професії більше трьох сотень студентів! Значно розширив надання послуг університетський пункт охорони здоров’я: вперше за всю історію університету для студентів працювали гінекологічний і стоматологічний кабінети, розширено діапазон послуг процедурного, всі вони сьогодні обладнані сучасною медичною апаратурою. Було вперше проведено комплексні медогляди колективу у діагностичному центрі Житомирської обласної клінічної лікарні ім. О.Ф. Гербачевського, які вже стали традиційними.

Після більш ніж десятирічної зупинки, нарешті, працювали ліфти у студентських гуртожитках № 4 та № 5. Відбулись капітальні ремонти центрального корпусу, скверу, зроблено пандуси для інвалідів, влаштовано стоянку для паркування автомобілів працівників університету, ремонти душових кімнат студентських гуртожитків № 1, 2, 4, 5. Проведено капітальний ремонт, закуплено нове обладнання та відкрито свого часу ліквідовану студентську їдальню „Берізку” для харчування

---

²⁴ Мокрицький Г. „Мій Житомир” у телеверсії Володимира Єршова // Інтерес Інформ (Житомир). – № 42. – 2000. – Жовтень. Мокрицький Г. 48 хвилин – на Польському цвинтарі // Інтерес інформ (Житомир). – № 47 / 48. – 2000. – Грудень; Бєлая ворона телевидення // Експрес-Афіша (Житомир). – № 49. – 2000. – 7 – 13 грудня; Галинич В. Нове кіно Володимира Єршова // Субота (Житомир). – № 42. – 2000. – 14 грудня.

студентів. Набули сучасного естетичного вигляду буфети на факультетах іноземних мов та фізико-математичному. Після десятирічного простою відкрився буфет у гуртожитку № 4. Реальних посадочних місць у закладах громадського харчування університету стало більше трьох сотень.

Гуртожитки було звільнено від випадкових орендарів, а студентам повернуто їх законні кімнати для проживання. Робочі місця орендарів набули естетичного вигляду, послуги – цілеспрямованого змісту: у кожному навчальному корпусі організовано надання ксероксних послуг та продаж канцелярських виробів, відкрито аптечний та книжний кіоски. ЖДУ ім. І.Франка першим серед вищих навчальних закладів області ввів платіжні картки для отримання заробітної плати. На честь 85-річчя університету було виготовлено пам'ятні значки, ректорську відзнаку „Найкращий студент”, запроваджено нагрудний знак „Слава ЖДУ ім. І.Франка”. За активною участю ювіляра 4 листопада 2004 р. було відкрито центр полоністики²⁵ університету, який об'єднав провідних вчених області. А скільки було щоденної, нескінченної поточної роботи...

Життєвим кредо Володимира Олеговича є твердження: „У кожному явищі шукай вчителя!” Такими вчителями є батьки і друзі ювіляра, з якими прожито півстоліття! Володимир Олегович любить та вміє дружити! Друзі та колеги, які близько знають ювіляра, одноставно говорять про нього: „Володимир Олегович – з когорти незламних”, відзначають, що він вміє тримати удар, здатний приймати неординарні рішення, невиліковний життєлюб та організатор, принциповий і відданий! Кожен крок його життя – це любов до художнього слова та рідної землі і, нарешті, самовіддана праця на її благо. Сьогодні Володимир Олегович докторант кафедри полоністики Київського національного університету ім. Т.Шевченка. Щаслива доля черговий раз нагородила ювіляра чудовим духовним побратимом, видатним метром полоністики як на теренах України, так і Польщі – Ростиславом Петровичем Радишевським. Ювіляр нарешті повністю і самовіддано зайнявся вивченням польської літератури Правобережжя.

У дні славного ювілею бажаємо Володимирі Олеговичу міцного здоров'я, нових наукових здобутків і здійснення мрій.

М.Ю. Костриця,

президент Житомирського науково-краєзнавчого товариства дослідників Волині,
кандидат географічних наук, доцент.

БІБЛІОГРАФІЯ ПРАЦЬ

---

²⁵ Місяць Н. Шлях до Польщі лежить через Житомир // Житичі. – 2004. – Листопад. – № 24; Місяць Н. Центр полоністики збирає одностумців // Житичі. – 2005. – Грудень. – № 34 – 35; Wermińska L. Nowyny z Żytomierzu // Głos nauczyciela. – 2004. – № 11 – 12.

ВОЛОДИМИРА ОЛЕГОВИЧА ЄРШОВА
доцента, кандидата філологічних наук

1. Декабристи у нашому місті // Ленінським шляхом (Коростишів). – 1980. – 14 червня. – № 72 (7167). *Г.Олізар і М.Бестужев-Рюмін в Коростишеві.*
2. Світло його таланту. 100-річчя з дня народження О.С. Гріна // Ленінським шляхом (Коростишів). – 1980. – 23 серпня. – № 106 (7201).
3. Ратний подвиг російських богатирів. До 600-річчя Куліковської битви // Ленінським шляхом (Коростишів). – 1980. – 6 вересня. – № 112 (7207).
4. Свято квітів // Ленінським шляхом (Коростишів). – 1980. – 4 жовтня. – № 124 (7219). *Свято квітів в 1 середній школі м. Коростишева.*
5. Філателія – це цікаво // Ленінським шляхом (Коростишів). – 1980. – 9 жовтня. – № 126 (7221). *Про відкриття в Коростишеві районного відділу Всесоюзного товариства філателістів.*
6. Шкільна дискотека. Інтерв'ю з В.О. Єршовим / Записала Т.Олева // Ленінським шляхом (Коростишів). – 1980. – 18 грудня. – № 155 (7250).
7. Подарунок від письменника // Ленінським шляхом (Коростишів). – 1981. – 30 квітня. – № 51 (7306). *Про перебування відомого письменника Н.Я. Ейдельмана в Коростишеві.*
8. Примхи погоди // Ленінським шляхом (Коростишів). – 1983. – 18 жовтня. – № 124 (7697). *Про погоду на Коростишівщині в ХІХ столітті.*
9. Їх надихала Волинь. Літературний атлас Полісся // Комсомольська зірка (Житомир). – 1983. – 1 жовтня. – № 117 (3309). *О.С. Грибосєдов, К.Ф. Рилєєв, В.Г. Короленко, М.Мойхєр-Сфорім, В.Г. Тан-Богораз, Шолом-Алейхєм, М.Г. Гарін-Михайловский, С.Г. Скїталєц, О.С. Курпрїн та ін. на Волині.*
10. Папірня в Радомислі // Комсомольська зірка (Житомир). – 1983. – 5 листопада. – № 132 (3324). *Про заснування папірні Києво-Печерського монастиря в Радомислі та Е.Плетенецького.*
11. Літературна карта рідного краю. До 1100-річчя заснування Житомира. – **Житомир, 1984. – 23 с.** (*У співавторстві*).
Рец.: Білоус П. *Доробок науковців // Радянська Житомирщина.* – 1985. – 9 січня. – № 6 (15284).
12. Примхи зими // Комсомольська зірка (Житомир). – 1984. – 21 січня. – № 9 (3357). *Про погоду на Волині у ХІХ столітті.*
13. Прізвище на скелі // Комсомольська зірка (Житомир). – 1984. – 28 січня. – № 12 (3360). *А.Фелінський на Волині та Київщині.*
14. Штрихи століть // Комсомольська зірка (Житомир). – 1984. – 26 травня. – № 63 (3411). *З історії побудови моста через р. Тетерів в Коростишеві.*
15. Нотатки з полум'яних років // Радянська Житомирщина (Житомир). – 1984. – 14 серпня. – № 155 (15183). *Про життя та літературну діяльність Д.И. Ортенберга.*
16. Міст через Тетерів // Ленінським шляхом (Коростишів). – 1984. – 28 серпня. – № 102 (7831). *З історії побудови та функціонування моста через р. Тетерів в Коростишеві.*
17. **Вопросы литературы в публицистике М.Ф. Рьльского // Тези доповідей і повідомлень республіканської науково-теоретичної конференції (28 – 30 травня 1985 р.). – Житомир, 1985. – С. 10 – 11.**
18. **Политика, литература, урок // Актуальные задачи преподавания русского языка и литературы в школах Житомирской области в свете Основных направлений реформ**

- общеобразовательной и профессиональной школы. – Житомир, 1985. – С. 17 – 18.**
19. Дороги воіна-журналіста // Комсомольська зірка (Житомир). – 1985. – 5 січня. – № 3 (3507). *Д.І. Ортенберг, уродженець Житомирщини, під час Великої Вітчизняної війни – головний редактор газети «Красная звезда».*
  20. І написав нарис... М.Г. Гарін-Михайловський на Поліссі // Радянська Житомирщина. – 1985. – 22 січня. – № 15 (15293).
  21. Дороги воіна журналіста // Прапор комунізму (Чуднів Житомирської обл.). – 1985. – 26 січня. – № 12 (6571). *Д.І. Ортенберг – уродженець Чуднівського району. (Варіант, див.: № 19).*
  22. Чи потрібен літературно-краєзнавчий збірник? // Радянська Житомирщина. – 1985. – 19 лютого. – № 35 (15313).
  23. Дотримався слова. К.М. Симонов на Житомирщині // Радянська Житомирщина. – 1985. – 12 травня. – № 92 (15370). *(У співавторстві).*
  24. Диліжанс на Коростишів // Ленінським шляхом (Коростишів). – 1985. – 13 липня. – № 84 (7969). *З історії розвитку транспорту на Коростишівщині.*
  25. На шляху до Києва // Радянська Житомирщина. – 1985. – 14 липня. – № 135 (15413). *Про заснування поштової станції в м. Коростишеві.*
  26. І слово – зброя // Комсомольська зірка (Житомир). – 1985. – 4 серпня. – № 95 (3599). *Рецензія на книгу „Письменники України у Великій Вітчизняній війні 22 червня – 9 травня” (Київ, 1985).*
  27. І корисне, й прекрасне // Радянська Житомирщина. – 1985. – 4 серпня. – № 150 (15428). *Про підсумки фольклорної практики студентів філологічного факультету ЖДПІ ім. І.Франка в Коростишівському районі.*
  28. Романтичний парк // Радянська Житомирщина. – 1985. – 14 вересня. – № 178 (15456). *Густав Олізар – засновник парку в Коростишеві.*
  29. „З обов’язку перед товаришами...” // Радянська Житомирщина. – 1985. – 9 листопада. – № 216. *Інтерв’ю з генерал-майором Д.І. Ортенбергом, головним редактором під час Великої вітчизняної війни газети „Красная звезда”.*
  30. Є такий театр „Дзеркало” // Комсомольська зірка (Житомир). – 1985. – 16 листопада. – № 137 (3641). *Про самодіяльний студентський театр ЖДПІ ім. І.Франка.*
  31. З народного джерела // Радянська Житомирщина. – 1985. – 8 грудня. – № 235 (15513). *Рецензія на книгу „Легенди і перекази” (Київ, 1985).*
  32. Педагог-просвітитель // Радянська Житомирщина. – 1985. – 29 грудня. – № 249 (15527). *Про педагогічну діяльність Миколи Павловича Барсова на Волині.*
  33. **Методичні розробки та рекомендації до курсу „Українська народна поетична творчість” з питань використання краєзнавчого матеріалу для студентів-філологів і слухачів курсів поглибленої перепідготовки вчителів. – Житомир, 1986. – 26 с. (У співавторстві).**
Рец.: Ричков В. Фольклор рідного краю // Радянська Житомирщина. – 1988. – 2 березня. – № 44 (16072).
  34. **Жанрове своєобразие драми Б.Лавренева „Голос Америки” // Б.А. Лавренев. Художник и время. – Херсон, 1986. – С. 49 – 50.**
Рец.: Беляєва С.І. Конференція, присвячена творчості Б.А. Лавренєва // Радянське літературознавство (Київ). – 1987.

– № 1. – С. 78.

35. **Напис на скелі // Пам'ятники України (Київ).** – № 3. – 1986. – С. 50. *Про скелю А.Фелінського в Коростишеві.*
36. Поет відкритого серця і душі. Про творчість нашого земляка А.А. Вергеліса // Заповіді Ілліча (Любар). – 1986. – 22 лютого. – № 23 (7137).
37. Вс. Вишневський на Житомирщині // Радянська Житомирщина. – 1986. – 25 березня. – № 61 (15589).
38. На камені читаю напис, або подорож краєзнавця коростишівським парком // Комсомольська зірка (Житомир). – 1986. – 5 квітня. – № 41 (3701). *Про перебування А.Фелінського та Г.Олізара в Коростишеві.*
39. Творчі зв'язки // Ленінським шляхом (Коростишів). – 1986. – 19 квітня. – № 47 (8088). *Про співпрацю кафедри російської та зарубіжної літератури ЖДПІ ім. І.Франка з Коростишівським педучилищем.*
40. Парк наш вікопомний // Ленінським шляхом (Коростишів). – 1986. – 22 квітня. – № 48 (8089). *Коростишівський парк – пам'ятник історії та культури поч. ХІХ ст.*
41. Історія одного вірша // Комсомольська зірка (Житомир). – 1986. – 7 червня. – № 68 (3728). *Про зв'язок російського письменника М.О. Некрасова з Волинню.*
42. З історією віч-на-віч // Ленінським шляхом (Коростишів). – 1986. – 5 липня. – № 79 (8120). *Про необережне ставлення до пам'ятників історії та культури в Коростишеві.*
43. Збирачі фольклору // Радянська Житомирщина. – 1986. – 9 серпня. – № 153 (15681). *Звіт про фольклорну практику студентів філологічного факультету ЖДПІ ім. І.Франка в Коростишівському районі.*
44. Збирачі фольклору // Промінь (Лугини). – 1986. – 19 серпня. – № 99 (6523). (*Варіант, див.: № 43*).
45. Сірнікова фабрика у Коростишеві. З історії рідного краю // Ленінським шляхом (Коростишів). – 1986. – 16 серпня. – № 98 (8139).
46. Кризь призму літ // Радянська Житомирщина. – 1986. – 7 вересня. – № 173 (15701). *Рецензія на книгу Д.Й. Ортенберга „Ті пам'ятні роки” (Москва, 1986).*
47. Вашук з Болячева // Радянська Житомирщина. – 1986. – 28 жовтня. – № 207 (15735). *Про героя Великої Вітчизняної війни І.К. Вашука з с. Болячева Брусилівського району.*
48. Листи із Радомисля // Комсомольська зірка (Житомир). – 1986. – 6 грудня. – № 146 (3806). *Про перебування М.М. Раєвського з дочкою Марією в Радомислі в 1811 – 1812 рр.*
49. **Развитие политического мышления студентов на практических занятиях по курсу „Введение в литературоведение” // Обласна науково-практична конференція на тему: „Шляхи і форми вдосконалення підготовки вчителя до роботи в сільській школі...”** – Житомир, 1987. – С. 95 – 97.
50. **Із сторінок російсько-українсько-польських зв'язків. А.Фелінський і Г.Олізар на Україні // ІХ республіканська славістична конференція. 12 – 14 травня 1987 р. Великий Жовтень і розвиток духовної культури слов'янських народів.** – Т. 2. – Одеса, 1987. – С. 7 – 8.

Рец.: *Андерш І.Ф. Дев'ята республіканська // Українська мова і література в школі (Київ).* – 1987. – № 9. – С. 76.

51. У дзеркалах „Дзеркал” // Комсомольська зірка (Житомир). – 1987. – 24 лютого. – № 24 (3840). *Про студентський самодіяльний театр ЖДПІ ім. І.Франка „Дзеркала”*.
52. Тут жили Минчани // Ленінським шляхом (Коростишів). – 1987. – 30 травня. *Про легендарне місто Хминичі – попередник Коростишева*.
53. Називалися минчанами // Радянська Житомирщина. – 1987. – 28 червня. – № 124 (15902). (Варіант, див.: № 52).
54. Пошуки фольклористів // Ленінським шляхом (Коростишів). – 1987. – 9 серпня. – № 95 (4262). *Про підсумки фольклорної практики студентів філологічного факультету ЖДПІ ім. І.Франка*.
55. ...І назвали Високим Каменем // Ленінським шляхом (Коростишів). – 1987. – 16 серпня. – № 98 (4265). *З історії хутора Високий Камінь Коростишівського району Житомирської області*.
56. Збирають пісні, перекази... // Радянська Житомирщина. – 1987. – 23 серпня. – № 162 (15940). *Про підсумки фольклорної практики студентів філологічного факультету ЖДПІ ім. І.Франка*.
57. В одвіті перед нащадками // Комсомольська зірка (Житомир). – 1987. – 3 вересня. – № 106 (3922). *Про збереження пам'ятників історії та культури – костюлу, поштової станції, моста через Тетерів, увіковічення пам'яті славних земляків: А.Фелінського, Г.Олзара, С.Васильченка, Д.Гофштейна та ін. в Коростишеві*.
58. ...І назвали іменем вождя // Ленінським шляхом (Коростишів). – 1987. – 6 листопада. – № 133 (8300). *Сторінка з історії хутора Леніна в м. Коростишеві*.
59. Біди Коростишівського парку // Радянська Житомирщина. – 1987. – 25 листопада. – № 226 (16004). *Про збереження коростишівського парку як пам'ятника садово-паркового мистецтва початку ХІХ століття та його захист від непередуманої реорганізації*.
Відгуки див.: Волошин М. *Без плачу за старовиною* // Радянська Житомирщина. – 1987. – 22 грудня. – № 244 (16022); Паньков О. *Нове життя старої садиби* // Ленінським шляхом (Коростишів). – 1988. – 10 січня. – № 3. (8327); Виступ Борейка М.С., першого секретаря Коростишівського райкому партії на Пленумі Житомирського обкому Компартії України 15 січня 1988 р. // Радянська Житомирщина. – 1988. – 19 січня. – № 13 (16041). [Див. стенограму пленуму: ДАЖО. Ф. П – 76, оп. 39, спр. 19. – Л. 84. *Совершенно секретно. Протокол № 7 Пленума обкома Компартии Украины от 15 января 1988*]; Леонідов Г. *Про парк, ставок і ...капусту* // Радянська Житомирщина. – 1988. – 15 березня. – № 32 (16080); Карабанова О. *Серце щемить і досі* // Ленінським шляхом (Коростишів). – 1988. – 3 квітня. – № 41 (8364); *Парк і навколо нього (Редакційна)* // Ленінським шляхом (Коростишів). – 1988. – 27 квітня. – № 51 (8374); *Враховуючи думку трудящих (Редакційна)* // Ленінським шляхом (Коростишів). – 1988. – 24 липня. – № 89 (8412).
60. Бульдозером по романтизму. Спотворюють пам'ятку садово-паркового мистецтва // Культура і життя (Київ). – 1987. – 29 листопада. – № 48 (2908). *Про збереження Коростишівського парку від руйнування та занепаду*.

61. Идейно-политическое воспитание студентов-филологов средствами политической драматургии // А.С. Макаренко и современная школа. – Житомир, 1988. – С. 27 – 28.
62. „Альфред” Н.В. Гоголя как политически аллегорическая драматическая хроника // Наследие Н.В. Гоголя и современность. – Ч. 2. – Нежин, 1988. – С. 17 – 18.
63. Изучение творчества К.Н. Батюшкова и лирики Е.А. Баратынского в школе с углубленным преподаванием русской литературы. Методические рекомендации. – Житомир, 1988. – 32 с. (*У співавторстві*).
64. Акт // Українська літературна енциклопедія. – Т. 1. – К., 1988. – С. 37.
65. Буфонада // Українська літературна енциклопедія. – Т. 1. – К., 1988. – С. 255.
66. Експедиція за фольклором // Радянська Житомирщина. – 1988. – 28 серпня. – № 166 (16194). *Про проходження студентами філологічного факультету ЖДПІ ім. І.Франка фольклорної практики в Коростишівському районі.*
67. Дослідження продовжуються // Ленінським шляхом (Коростишів). – 1988. – 28 серпня. – № 104 (8427). *Про підсумки експедиційного сезону польових досліджень фольклору Коростишівщини.*
68. Обговорення відбулося. А що далі? // Ленінським шляхом (Коростишів). – 1988. – 11 вересня. – № 110 (8433). *Про результати обговорення нового проекту реконструкції Коростишівського міського парку.*
69. А.С. Пушкин и Г.Ф. Олизар. К истории создания послания Г.Олизара „Пушкину” // России вечная любовь. Тезисы межвузовских чтений, посвященных 190-летию со дня рождения великого русского поэта А.С. Пушкина. – Кировоград, 1989. – С. 117 – 119.
70. Перлина рідного краю // Пам'ятки України (Київ). – № 2. – 1989. – С. 49. *Про актуальні проблеми історії та збереження Коростишівського парку. Діяльність Г.П. Олізара.*
71. З повагою до фактів // Радянська Житомирщина. – 1989. – 29 вересня. – № 187 (16465). *Про деякі невідомі факти з біографії Івана Яковича Посяди.*
72. У спогадах і вочевидь. Літературний атлас Житомирщини // Комсомольська зірка (Житомир). – 1989. – 5 жовтня. – № 121 (4249). /*Частина 1/.*
73. У спогадах і вочевидь. Літературний атлас Житомирщини // Комсомольська зірка (Житомир). – 1989. – 10 жовтня. – № 123 (4251). /*Частина 2. Початок див. № 72/.*
74. Літературное краєведение в школе // Обласна науково-практична конференція на тему „Інститут – школі”. – Житомир, 1990. – С. 114 – 116.
75. Политическая аллегория драматургии абсурда // Поэзия русского и украинского авангарда: история, этика, традиции (1910 – 1990 гг.). – Херсон, 1990. – С. 149 – 151.
76. Становление и развитие принципов политической драмы как жанра // Проблемы художественной типизации и читательского восприятия литературы. – Стерлитамак, 1990. – С. 19 – 21. (Россия).

77. **Драматургія // Українська літературна енциклопедія.** – Т. 2. – К., 1990. – С. 108.
78. **Комедія масок // Українська літературна енциклопедія.** – Т. 2. – К., 1990. – С. 544.
79. **Комедія ситуацій // Українська літературна енциклопедія.** – Т. 2. – К., 1990. – С. 544.
80. **Комедія характерів // Українська літературна енциклопедія.** – Т. 2. – К., 1990. – С. 544.
81. **Матеріали к етимологии ойконима „Коростышев” // Проблеми української діалектології на сучасному етапі. XVI Республіканська діалектологічна нарада. Тези доповідей і повідомлень.** – Житомир, 1990. – С. 113 – 114.
Рец.: Маркевич Т. Ще одна версія про назву Коростишева // Коростишівська газета. – 1995. – 16 вересня; *Слівінський В. Версій багато. Яка ж правильна? // Коростишівська газета.* – 1999. – 23 березня.
82. **Политическая драма: особенности жанра. Генезис теории. Методические рекомендации.** – К., 1990. – 36 с.
83. **Про історію, краєзнавство та етику наукових суперечок // Комсомольська зірка (Житомир).** – 1990. – 7 квітня. – № 42 (4326). *Про деякі проблеми краєзнавства Житомирщини.*
84. **Хто такий Густав Олізар? // Комсомольська зірка (Житомир).** – 1990. – 3 листопада. – № 3 (4417). *Густав Олізар – видатний поет, письменник та громадський діяч Правобережної України.*
85. **Особенности поэтики документализма в политической драме Михаила Шатрова „Диктатура совести” // Вопросы русской литературы.** – Вып. 1 (57). – Львов, 1991. – С. 87 – 93.
86. **Актуальні проблеми виховання політичної культури учнівської молоді // Освіта і незалежна Україна. Тези доповідей міжвузівської наукової конференції.** – Рівне, 1991. – С. 135 – 136.
87. **Російські письменники в нашому краї // Література і мистецтво рідного краю. Літературне краєзнавство Житомирщини.** – Житомир, 1991. – С. 84 – 99.
88. **Зарубіжні письменники на Житомирщині // Література і мистецтво рідного краю. Літературне краєзнавство Житомирщини.** – Житомир, 1991. – С. 99 – 107. *(У співавторстві).*
89. **Який він був, Олізар? // Ленінським шляхом (Коростишів).** – 1991. – 8 жовтня. – № 104 (9695). *(Варіант, див.: № 84).*
90. **Я – за „Коростишівську газету” // Ленінським шляхом (Коростишів).** – 1991. – 10 жовтня. – № 105 (9696). *Пропозиція про перейменування районної газети „Ленінським шляхом” на „Коростишівську газету”.*
Див.: Переможці наших конкурсів: на нову назву районки (Редакційна) // Коростишівська газета. – 1992. – 15 січня. *В.О. Єршов – переможець конкурсу на нову назву районної газети.*
91. **Особливості створення політичної алюзії в трагедії М.Костомарова „Переяславська ніч” // Микола Костомаров і проблеми суспільного та культурного розвитку української нації. Науково-практична конференція, присвячена 175 річниці з дня народження Миколи Костомарова.** Рівне, 13 – 14 травня 1992 р. – Рівне, 1992. – С. 64 – 65.

92. Своєобразие жанра и поджанровых структур политической драмы // Целостность художественного произведения и проблемы его анализа и интерпретации. Тезисы конференции 13 – 16 октября 1992 г. – Донецк: ДонГУ, 1992. – С. 84 – 86.
93. Політична драма: становлення теорії і особливості поетики. Автореф. дис... к.ф.н. Спеціальність 10.01.08. – Теорія літератури. Інститут літератури ім. Т.Г. Шевченка. – К., 1992. – 17 с.
94. Скарбниця народної духовності: її щороку поповнюють новими знахідками молоді дослідники // Коростишівська газета (Коростишів). – 1992. – 3 червня. – № 45 (9772). *Звіт про фольклорну практику студентів філологічного факультету ЖДПІ ім. І.Франка в Коростишівському районі.*
95. Що в імені твоїм, Коростишеве? // Коростишівська газета. – 1992. – 20 червня. – № 50 (9777). (*Варіант, див.: № 81*).
96. „Из глубины вызывает...” / Художественная выставка произведений Николая Перемышлева. – Житомир, 1993. (*Буклет*).
97. Через тернии к духу возносит... / Художественная выставка „Человек во вселенной”. – Житомир, 1993. (*Буклет*).
98. Інша естетика // *Авжеж!* (Житомир). – № 2 (27). – 1993. – С. 50 – 53.
99. Коростишів у кінці XVIII – поч. XIX століття. Діяльність Олізарів // Велика Волинь: минуле й сучасне. Тези міжнародної краєзнавчої конференції. – Житомир, 1993. – С. 84 – 86.
100. Громадсько-літературна діяльність Н.П. Олізара в 30 – 60 рр. XIX століття // Шоста всеукраїнська наукова конференція з історичного краєзнавства. – Луцьк, 1993. – С. 148 – 149.
101. Становлення політичної драматургії та її теорії на Україні. „Боярина” та „Новейшая общественная драма” Лесі Українки // У гірлянді шани Лесі Українки. Тези міжвузівської науково-практичної конференції, присвяченої 120-річчю від дня народження Лесі Українки. – Житомир, 1993. – С. 36 – 38.
102. *Lux ex tenebris*. Світлана Зелена. Живопис. (Б.М.В. [Житомир]). – 1993. (*Буклет*).
103. Структура мифологеми „Вольнь – Полесьє” в повісти А.И. Куприна „Олеся” // Християнські сюжети та образи в художній літературі. Тези доповідей Міжнародної науково-практичної конференції. – Житомир, 1993. – С. 15 – 16.
104. Про роль Житомира в отриманні міжнародних премій // Житомирський вісник. (Житомир). – 1993. – 1 січня. *Про Марка Харітонова, уродженця Житомира, лауреата Букеровської премії.*
105. Англійський гість // Житомирський вісник. – 1993. – 23 квітня. – № 17 (220). *Про перебування Майкла Олізара в Коростишеві.*
106. ...А спочатку його називали Хминичами // Коростишівська газета. – 1993. – 18 вересня. – № 74 – 75 (9906 – 9907). *Про основні етапи історії м. Коростишева від VI століття до 1917 року.*
107. Шукачі фольклорних джерел: Бесіда з керівником фольклорної практики старшим викладачем ЖДПІ ім. І.Франка В.О. Єршовим / Бесіду веде спецкор „Радянської Житомирщини” Ф.Дерев’яно // Радянська Житомирщина. – 1993. – 21 серпня. *Про підсумки фольклорної практики студентів ЖДПІ ім. І.Франка сезону 1993 р. в Коростишівському районі.*

108. Магдебурзьке право в Коростишеві // Житомир в історії Волині і України. Тези Всеукраїнської наукової краєзнавчої конференції. Житомир, 7 – 10 вересня 1994 року. – Житомир, 1994. – С. 111 – 113.
109. Искусство в городе или город в искусстве / Художественная выставка „Житомир в живописи и графике”. – Житомир, 1994. (Буклет).
110. Видатний публіцист Леонард Олізар // Велика Волинь: минуле й сучасне. Матеріали Міжнародної наукової краєзнавчої конференції, жовтень 1994. – Хмельницький – Ізяслав – Шепетівка. (Б.Р.В.). – С. 59 – 61.
111. Історичні центри і шляхи розвитку культури Житомирщини (до 1917 р.) // Волинь і Волинське зарубіжжя. Тези доповідей та повідомлень Міжнародної наукової конференції. Луцьк, 16 – 18 червня 1994 р. – Луцьк, 1994. – С. 136 – 139.
112. Нова хвиля іншої естетики // Вільне слово (Житомир). – 1994. – 9 грудня. Рец. на поетичний збірник „Тен-клуб: Житомирська поетична тусовка”. (Житомир, 1994).
113. Творческое содружество Т.В. Гриневич и М.А. Моисеевой / Жемчужины мировой классики. Программа концерта. – Житомир, 1995. (Буклет).
114. М.Т. Рильський у Коростишеві 1 лютого 1946 року // М.Т. Рильський і українська література ХХ століття. Матеріали та тези доповідей науково-теоретичної конференції, присвяченої 100-річчю від дня народження М.Т. Рильського. 14 березня 1995 року. – Житомир, 1995. – С. 117 – 119.
115. Матеріали до біографії прелата Луцько-Житомирського капітулу письменника Томаша Добшевича // Звягель древній і вічно молодий. Тези Всеукраїнської науково-краєзнавчої конференції. – Новоград-Волинський, 1995. – С. 132 – 134.
116. Проблема призвання в життєдіяльності Ю.І. Крашевського // Звягель древній і вічно молодий. Тези Всеукраїнської науково-краєзнавчої конференції. – Новоград-Волинський, 1995. – С. 239 – 241. (У співавторстві).
117. До проблеми функціонування польського книжково-видавничого товариства в Житомирі у 1859 – 1865 рр. // Звягель древній і вічно молодий. Тези Всеукраїнської науково-краєзнавчої конференції. – Новоград-Волинський, 1995. – С. 223 – 225. (У співавторстві).
118. Кароль Качковський і Волинь // Горошківщина крізь призми століть. Тези наукової краєзнавчої конференції, присвяченої 450-річчю Володарськ-Волинського. 28 – 30 червня 1995 року. – Володарськ-Волинський, 1995. – С. 84 – 86. (У співавторстві).
119. Організація учбово-практичної, а також наукової і творчої роботи в Коростишівській учительській семінарії // Психолого-педагогічні фактори підвищення професійної майстерності вчителя-вихователя. – Житомир, 1995. – С. 118 – 120. (У співавторстві).
120. Новые сведения о жизни и деятельности Г.Ф. Олизара на Украине // Stosunki kulturowo-literackie polsko-wschodnioslowianskie / Pod red. K.Prusa. – Rzeszów, 1995. – S. 97 – 106.

121. Мелодрама // Українська літературна енциклопедія. – Т. 3. – К., 1995. – С. 335 – 336.
122. Міраклі // Українська літературна енциклопедія. – Т. 3. – К., 1995. – С. 378.
123. Монодрама // Українська літературна енциклопедія. – Т. 3. – К., 1995. – С. 411.
124. Мораліте // Українська літературна енциклопедія. – Т. 3. – К., 1995. – С. 414.
125. Архів і бібліотека Г.Олізара в Коростишеві // Діяльність бібліотек по збереженню культурної спадщини і відродженню духовності народу. Матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції. – Житомир, 1996. – С. 41 – 43.
126. До історії сзутського колегіуму – базиліанської школи в Овручі // Діяльність бібліотек по збереженню культурної спадщини і відродженню духовності народу. Матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції. – Житомир, 1996. – С. 93 – 96. *(У співавторстві)*.
127. Діяльність Ю.І. Крашевського в Житомирській чоловічій гімназії // Діяльність бібліотек по збереженню культурної спадщини і відродженню духовності народу. Матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції. – Житомир, 1996. – С. 176 – 178. *(У співавторстві)*.
128. Волиняни – поляки в Сибіру ХІХ століття. Р.Піотровський „Спогади про перебування в Сибіру” // Малинщина у просторі і часі. Матеріали Всеукраїнської науково-красназавчої конференції 25 – 27 вересня 1996 року. – Малин, 1996. – С. 33 – 36.
129. Волинський період життя і творчості Кароля Качковського // Малинщина у просторі і часі. Матеріали Всеукраїнської науково-красназавчої конференції 25 – 27 вересня 1996 року. – Малин, 1996. – С. 135 – 137. *(У співавторстві)*.
130. Передмова // Проліски. Зб. віршів учнів 3-Г класу школи № 5 м. Житомира. – Житомир: „Авжеж!”, 1996. – С. 2.
Рец.: Білобровець В. *Про доросле в дитячих „Пролісках” // Місто (Житомир)*. – 1996. – 13 грудня; Білобровець В. *Про доросле в дитячих „Пролісках” // Авжеж! (Житомир)*. – 1996. – Ч. 31 – 33. – Кн. XXVIII. – С. 44 – 45.
131. Творча та громадська діяльність Ю.І. Крашевського в Житомирі у 1853 – 1860 роках // Авжеж! (Житомир). – № 31. – 1996. – С. 11 – 16.
132. Через очищення – до вічності // Авжеж! – № 31. – 1996. – С. 18. *Рецензія на збірник віршів В.Ф. Шинкарука „Moderato синіх сутінків” (Житомир, 1996)*.
133. Архів і бібліотека Г.Олізара в Коростишеві // Житомирський вісник. – 1996. – 23 лютого. *(Варіант, див.: № 125)*.
134. „Гнів Ваш втішає мене... Чекаю його і радію йому”. Творча та громадська діяльність Юзефа Ігнаці Крашевського в Житомирі у 1853 – 1860 роках // Місто (Житомир). – 1996. – 20 грудня. *(Варіант, див.: № 131)*.
135. Становлення і розвиток середньої освіти в Житомирі: сзутський колегіум – академічна школа (1724 – 1832) //

- Українська національна ідея: історія і сучасність. – Житомир, 1997. – С. 75 – 78. (У співавторстві).
136. Чуднівський з'їзд польських письменників. До історії організації Волинсько-Литовської котерії // Українська національна ідея: історія і сучасність. – Житомир, 1997. – С. 88 – 90.
137. Василіанська школа в Любарі – становлення і занепад // Житомирщина крізь призму століть. – Житомир, 1997. – С. 39 – 41. (У співавторстві).
138. А.Фелінський і Волинь // Житомирщина крізь призму століть. – Житомир, 1997. – С. 124 – 126.
139. Густав Олізар під пильним оком російського самодержавства. Письменник і влада // Волинь-Житомирщина. Історико-філологічний збірник з регіональних проблем. – № 1. – Житомир, 1997. – С. 29 – 39.
140. Олена Василівна Шпильова // Волинь-Житомирщина. Історико-філологічний збірник з регіональних проблем. – № 1. – Житомир, 1997. – С. 86 – 89.
141. „Золотий вік” друкарства у Бердичеві // Волинь-Житомирщина. Історико-філологічний збірник з регіональних проблем. – № 1. – Житомир, 1997. – С. 111 – 116.
142. Орнітоапельтив канюка ‘чайка (*vannellus vannellus*)’ в контексті діалектологічних та історико-літературознавчих досліджень // Велике лядо. Зб. статей, присвячений 60-річчю д.ф.н. професора М.В. Никончука. – Житомир, 1997. – С. 99 – 101. (У співавторстві).
143. Барви рідної землі мовою вишиванок Тетяни Куценко. – Житомир, 1997. (Буклет).
144. Любарська василіанська школа: становлення і занепад // Новий день (Любар Житомирської обл.). – 1997. – 27 лютого. – № 16 – 17; – 10 квітня. – № 26 – 27. (Див.: № 137). (У співавторстві).
145. Становлення і розвиток середньої освіти в Житомирі: єзуїтський колегіум – академічна школа (1724 – 1832 рр.) // Місто (Житомир). – 1997. – 1 травня. – № 17 (325). (Варіант, див.: № 135).
146. Чуднів 1841 р. в історії польської літератури // Місто (Житомир). – 1997. – 13 червня. – № 23 (331). (Варіант, див.: № 136).
147. „Українська національна ідея: історія і сучасність” // Житомирський вісник. – 1997. – 4 липня. Про брошуру Ю.Костриці та Р.Кондратюка „Велет духу: О.Ольжич і Житомирщина” (Житомир-Київ, 1997).
148. Фома Петрович Добшевич. Curriculum vitae // Волинь-Житомирщина. Історико-філологічний збірник з регіональних проблем. – № 2. – Житомир, 1998. – С. 14 – 19.
149. Політичні репресії в Житомирському педінституті в 1933 – 1941 рр. Частина 1. 1933 – 1936 // Волинь-Житомирщина. Історико-філологічний збірник з регіональних проблем. – № 3. – Житомир, 1998. – С. 20 – 62.
150. Функції гри у контексті української традиції (на прикладі житомирської прозової школи) // Духовність українства. Матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції. Вересень 1998 р. – Житомир, 1998. – С. 76 – 77. (У співавторстві).
151. Михайло Данилович Клименко: сторінки біографії // Роль краєзнавства в духовному збагаченні особи. Матеріали

- обласної науково-практичної конференції 20 – 21 травня 1998 р. – Житомир, 1998. – С. 205 – 209. (У співавторстві).
152. Історія любарської василіанської школи // Роль краєзнавства в духовному збагаченні особи. Матеріали обласної науково-практичної конференції 20 – 21 травня 1998 р. – Житомир, 1998. – С. 209 – 213. (Варіант, див.: № 137, 144). (У співавторстві).
153. Валентин Болеславович Грабовський: штрихи до біографії // Роль краєзнавства в духовному збагаченні особи. Матеріали обласної науково-практичної конференції 20 – 21 травня 1998 р. – Житомир, 1998. – С. 213 – 218. (У співавторстві).
154. З історії любарського домініканського костюлу // Роль краєзнавства в духовному збагаченні особи. Матеріали обласної науково-практичної конференції 20 – 21 травня 1998 р. – Житомир, 1998. – С. 218 – 221. (У співавторстві).
155. Житомирський обласний драматичний театр ім. Т.Шевченка у другій половині 30-х років ХХ століття // Роль краєзнавства в духовному збагаченні особи. Матеріали обласної науково-практичної конференції 20 – 21 травня 1998 р. – Житомир, 1998. – С. 221 – 224. (У співавторстві).
156. Театральне життя Житомира у ХІХ столітті // Роль краєзнавства в духовному збагаченні особи. Матеріали обласної науково-практичної конференції 20 – 21 травня 1998 р. – Житомир, 1998. – С. 224 – 228. (У співавторстві).
157. „Золотий вік” друкарства у Бердичеві // INFO сервіс (Бердичів). – 1998. – 9 січня. (Варіант, див.: № 141).
158. Густав Олізар. Поезії / Редагування, укладання В.О. Єршова. – Житомир, 1999. – 144 с.
Рец.: Ткаченко Г. Друг Пушкіна з Коростишева // Житомирщина. – 1999. – 18 травня; Стратонович С. Далекий – близький Густав Олізар // Зоря Полісся. (Радомишль). – 2000. – 25 листопада; Олізар Густав. Поезії (переклад з польської В.Грабовського, упорядкування, редакція польського тексту, передмова та примітки кандидата філологічних наук В.Єршова), Житомир, вид. „М.А.К.”, 1999 // Косень (Житомир). – 1999. – № 1 (квітень – червень). – С. 158; Лісовський А. Густав Олізар: повернення на батьківщину // Волинь – Житомирщина. Історико-філологічний збірник з регіональних проблем. – № 4. – Житомир, 2000. – С. 169 – 172; Літературна Україна (Київ). – 2000. – № 41.
159. Видатний поет землі української // Густав Олізар. Поезії. – Житомир, 1999. – С. 4 – 21.
160. Примітки // Густав Олізар. Поезії. – Житомир, 1999. – С. 132 – 141.
161. Коростишів. 500. – Житомир, 1999. (Буклет).
162. Актуальні проблеми історії і літератури Волині та Київщини. Зб. наукових праць. В 2 частинах / За ред. В.О. Єршова. – Житомир, 1999. – 448 с.
163. Герб Коростишева // Актуальні проблеми історії і літератури Волині та Київщини. Зб. наукових праць. В 2 частинах. – Ч. 1. – Житомир, 1999. – С. 16 – 21.

164. Густав Олізар – поет, перекладач, мемуарист // Актуальні проблеми історії і літератури Волині та Київщини. Зб. наукових праць. В 2 частинах. – Ч. 1. – Житомир, 1999. – С. 150 – 160.
165. ... І дарували місту Магдебурзьке право. До 500-річчя з часу першої писемної згадки про Коростишів // Коростишівська газета. – 1999. – 19 січня. – № 5 (10454).
166. Любов і мужність. Червоне й чорне... // Коростишівська газета. – 1999. – 6 травня. – № 35 – 36 (10484 – 10485). *Про історію герба м. Коростишева Житомирської обл.*
167. ... А спочатку це була поштова станція // Коростишівська газета. – 1999. – 18 травня. – № 39 (10487). (*Варіант, див.: № 25*).
168. Культура [Бесіда з доцентом кафедри зарубіжної літератури ЖДПУ ім. І.Франка В.О. Єршовим / Записав І.Дейнеко] // Місто (Житомир). – 1999. – 28 жовтня. – № 44 (146).
169. „Барбара Радзивілл” А.Фелінського у французькій і німецькій критиці першої третини ХІХ століття // Поляки на Хмельниччині і погляд кризь віки. Зб. наук. праць. – Хмельницький, Поділля, 1999. – С. 540 – 541.
170. **“Pamiętnik Kijowski”: 1959 – 1980. Бібліографія змісту // Волинь – Житомирщина. Історико-філологічний збірник з регіональних проблем. – № 4. – Житомир, 2000. – С. 157 – 168.**
171. Ю.І. Крашевський в Житомирі. 1853 – 1860 // Волинь – Житомирщина. Історико-філологічний збірник з регіональних проблем. – № 5. – Житомир, 2000. – С. 4 – 20.
172. Петро Білоус: мандрівка до тисячолітнього слова // Волинь – Житомирщина. Історико-філологічний збірник з регіональних проблем. – № 5. – Житомир, 2000. – С. 112 – 133.
173. „Кожному – по „Відлунню” // Відлуння (Житомир). – 2000. – 1 січня. – № 1 – 2 (242 – 243). (*У співавторстві*).
174. „Волинь-Житомирщина” – перше філологічне наукове видання регіону [Інтерв’ю з доцентами педуніверситету ім. І.Франка та головними редакторами наукового видання „Волинь-Житомирщина” В.О. Єршовим та В.М. Мойсієнком / Записав І.Дейнеко] // Місто (Житомир). – 2000. – 27 липня. – № 30 (183).
175. **З історії книгодрукування на Житомирщині // Поліський дивосвіт. Література рідного краю: Житомирщина. Посібник-хрестоматія в 2-х частинах для учнів загальноосвітніх шкіл і студентів гуманітарних відділень середніх і вищих учбових закладів / За ред. С.О. Пультера. Частина 1. Критичний огляд. – Житомир, 2000. – С. 48 – 54.**
Рец.: *Лецін Михайло. „Поліський дивосвіт” // Українська мова і література в школі. – 2001. – № 6. Про участь В.Єршова у написанні статей до колективного збірника.*
176. Ю.І. Крашевський в Житомирі // Поліський дивосвіт. Література рідного краю: Житомирщина. Посібник-хрестоматія в 2-х частинах для учнів загальноосвітніх шкіл і студентів гуманітарних відділень середніх і вищих учбових закладів / За ред. С.О. Пультера. Частина 1. Критичний огляд. – Житомир, 2000. – С. 294 – 298.
177. Представники польської літератури // Поліський дивосвіт. Література рідного краю: Житомирщина. Посібник-хрестоматія в 2-х частинах для учнів загальноосвітніх шкіл і

- студентів гуманітарних відділень середніх і вищих учбових закладів / За ред. С.О. Пультера. Частина 1. Критичний огляд. – Житомир, 2000. – С. 299 – 311.
178. Російські письменники в нашому краї // Поліський дивосвіт. Література рідного краю: Житомирщина. Посібник-хрестоматія в 2-х частинах для учнів загальноосвітніх шкіл і студентів гуманітарних відділень середніх і вищих учбових закладів / За ред. С.О. Пультера. Частина 1. Критичний огляд. – Житомир, 2000. – С. 348 – 359.
179. Наближення до феномену (Творчий портрет В.М. Врублевського) // Поліський дивосвіт. Література рідного краю: Житомирщина. Посібник-хрестоматія в 2-х частинах для учнів загальноосвітніх шкіл і студентів гуманітарних відділень середніх і вищих учбових закладів / За ред. С.О. Пультера. Частина 1. Критичний огляд. – Житомир, 2000. – С. 465 – 467.
180. Представники польської літератури на Житомирщині // Літературне краєзнавство в школі і в вузі в контексті розвитку української культури і літератури. Всеукраїнська науково-методична конференція (Тези доповідей і повідомлень, виголошених 29 – 30 вересня 2000 р.). – Житомир, 2000. – С. 62 – 64.
181. Життєдіяльність Алойзи Фелінського і Густава Олізара на Волині. Учитель і учень // Польська культура в житті України. Історія. Сьогодення. Матеріали II Міжнародної наукової конференції. Київ, 6 – 9 листопада 1997 року. – К., 2000. – С. 192 – 198.
182. „Авжеж!” (видавництво) // Енциклопедія сучасної України. – Т. 1. А. – К., 2001. – С. 62.
183. „Авжеж!” (журнал) // Енциклопедія сучасної України. – Т. 1. А. – К., 2001. – С. 62.
184. Анджесвський Зигмунт (1894 – 1965) // Енциклопедія сучасної України. – Т. 1. А. – К., 2001. – С. 472.
185. Анджесвський Юзефат (1849 – 1939) // Енциклопедія сучасної України. – Т. 1. А. – К., 2001. – С. 473.
Рец.: Бондаренко Г.В. Енциклопедія нового покоління // *Архіви – скарбниця людської долі. – Житомир: Видавництво „Волинь”, 2002. – С. 158.*
186. Буфонада // Лексикон загального та порівняльного літературознавства. – Чернівці, 2001. – С. 78.
187. Періодизація польської літератури Волині 1793 – 1863 рр. // Науковий вісник Волинського державного університету ім. Лесі Українки. Філологічні науки. – № 9. – 2001. – С. 240 – 244.
188. Сергій Трифонович Радчук-Павленко. Людина – легенда // Волинь-Житомирщина. Історико-філологічний збірник з регіональних проблем. – № 8. – Житомир, 2002. – С. 113 – 126.
189. Яговенко Марія. Спогади / Примітки, додатки, підготовка до друку В.Єршова // Волинь-Житомирщина. Історико-філологічний збірник з регіональних проблем. – № 8. – Житомир, 2002. – С. 127 – 151.
190. Юзеф Ігнаци Крашевський в Житомирі. Нові дані // Юзеф Ігнаци Крашевський як явище світової культури. Науковий

- збірник „Велика Волинь”. – Т. 28. – Житомир: Видавництво „Волинь”, 2002. – С. 100 – 104.
191. *Patriae patres*. Михайло Петрович Кудрицький // Волинь – Житомирщина. Історико-філологічний збірник з регіональних проблем. – № 9. – Житомир, 2002. – С. 14 – 27.
192. Білоус Петро Васильович // Відомі педагоги Житомирщини. Нариси про знаних діячів освітянської ниви. – Житомир: Полісся, 2003. – С. 35 – 37.
193. Власенко Володимир Васильович // Відомі педагоги Житомирщини. Нариси про знаних діячів освітянської ниви. – Житомир: Полісся, 2003. – С. 85 – 86.
194. Радчук-Павленко Сергій Трифонович // Відомі педагоги Житомирщини. Нариси про знаних діячів освітянської ниви. – Житомир: Полісся, 2003. – С. 473 – 474.
195. Бартошевич Іоахім // Енциклопедія Сучасної України. – Т. 2. Б. – Біо. – К., 2003. – С. 285.
196. Білоус Петро Васильович // Енциклопедія Сучасної України. – Т. 2. Б. – Біо. – К., 2003. – С. 837.
197. Гранітний Каменяр у лабіринті проблем [Інтерв'ю з проректором педуніверситету ім. І.Франка В.О. Єршовим / Записала Олександра Вербицька] // Житомирський телеграф. – 2003. – 10 вересня. – № 37.
198. Про наміри реконструкції зелених насаджень скверу ЖДПУ ім. І.Франка за адресою вул. Велика Бердичівська, 40 // Вільне слово (Житомир). – 2003. – 25 вересня. – № 2 (51).
Варіант: Біля університету степу не передбачається... // Місто (Житомир). – 2003. – 25 вересня. – № 39 (348); Педуніверситет прикрашається // Житомирський телеграф. – 2003. – 27 вересня. – № 42.
199. Нове життя старого скверу [Інтерв'ю з проректором з соціально-економічної роботи ЖДПУ ім. І.Франка В.О. Єршовим / Редакційна] // Зірка надії (Житомир). – 2003. – 28 листопада. – № 47 (429).
200. Наш Ржевусский / Предисловие // Иван Савчук. Генрих Ржевусский – блеск и горесть славы. Биографическая повесть. – Житомир, Издательство „Волинь”, 2004. – С. 3 – 9.
201. Розвиток соціальної та матеріально-технічної бази університету // Ювілейна книга: Житомирському державному університету імені Івана Франка – 85 років: Історичний нарис. – Житомир: Видавець М.Косенко, 2004. – С. 90 – 99.
202. Бутковський Микола (1960) // Енциклопедія Сучасної України. – Т. 3. Біо. – Бя. – К., 2004. – С. 656.
Рец.: Киричанський Володимир. Енциклопедія сучасної України // Бердичів древній і вічно молодий. Науковий збірник „Велика Волинь”. – Т. 32. – Житомир, 2005. – С. 293. Теж саме: Киричанський Володимир. Енциклопедія сучасної України // Вільне слово (Житомир). – 2005. – 23 – 29 червня. – № 24 – 25 (140 – 141).
203. Буфонада // Енциклопедія Сучасної України. – Т. 3. Біо. – Бя. – К., 2004. – С. 663.
204. Запитання – відповідь [Інтерв'ю з проректором з соціально-економічної роботи ЖДУ ім. І.Франка В.О. Єршовим / Редакційна]

- // Універсум (Житомир, ЖДУ ім. І.Франка). – 2005. – Березень. – № 13 (24). *В.О. Єришов відповідає на запитання редакції.*
205. **Про графський титул роду Олізарів: здобутки і втрати // Музейна справа на Житомирщині: історія, досвід, проблеми. Науковий збірник „Велика Волинь”. – Т. 33. – Житомир: Видання М.Косенко, 2005. – С. 214 – 222.**
206. **Духовний світ митця Г.П. Олізара // Українська полоністика. – Вип. 2. – Житомир, 2005. – С. 157 – 173.**

РЕДАГУВАННЯ, РЕЦЕНЗУВАННЯ, УПОРЯДКУВАННЯ, СЦЕНАРІЙ ТА РЕЖИСУРА.

207. Член редакційної колегії наукового збірника „Житомир в історії Волині і України”. – Житомир, 1994. – 296 с.
208. Член редакційної колегії наукового збірника „Велика Волинь. Праці Житомирського науково-краєзнавчого товариства дослідників Волині”. – Т. 15. – Житомир, 1994. – 188 с.
209. Член редакційної колегії наукового збірника „Звягель древній і вічно молодий”. – Новоград-Волинський, 1995. – 274 с.
210. Член редакційної колегії наукового збірника „Горошківщина кризь призму століть”. – Володарськ-Волинськ, 1995. – 180 с.
211. Член редакційної колегії наукового збірника „Малинщина у просторі і часі”. – Малин, 1996. – 240 с.
212. Заступник відповідального редактора наукового збірника „Діяльність бібліотек по збереженню культурної спадщини і відродження духовності народу”. – Житомир, 1996. – 246 с.
213. Рецензування: Костриця М.Ю., Кондратюк Р.Ю. Велет духу. О.Ольжич і Житомирщина. – Житомир-Київ, 1997. – 31 с.
214. Головний редактор збірника наукових праць „Актуальні проблеми історії і літератури Волині та Київщини”: В 2 ч. – Житомир, 1999. – 448 с.
215. Укладання, редагування, передмова, післямова: „Густав Олізар. Поезії”. – Житомир, 1999. – 144 с.
216. Редактор відділу критики журналу „Авжеж!” (Житомир) – з 38 числа. (1998 р.).
217. Науковий консультант науково-популярного телефільму „Молодість древнього міста”, присвяченого 500-річчю першої письмової згадки міста Коростишева. Головний режисер Л.В. Натикач. Житомир, Облтелекомпанія, 1999. – 35 хвилин.
218. Автор сценарію і ведучий науково-популярного телевізійного фільму „Мой Житомир... Владимир Ершов: „Скала Голова Чацкого”. ТК „Телескоп” (Житомир). Прем’єра 14 жовтня 2000 р.: „Факты. Центр” /Київ/. – 2000. – 6 октября. – С. 19 (Суббота: 19.00 – 19.30), 20 (Воскресенье: 9.00 – 9.30).
219. Автор сценарію і ведучий науково-популярного телевізійного фільму „Мой Житомир... Владимир Ершов: „Католическое кладбище. Часть 1”. ТК „Телескоп” (Житомир). Прем’єра 28 жовтня 2000 р.: „Факты. Центр” /Київ/. – № 194 (0771). – 2000. – 20 октября. – С. 19 (Суббота: 18.30 – 19.00), 20 (Воскресенье: 9.30 – 10.00).

220. Автор сценарію і ведучий науково-популярного телевізійного фільму „Мой Житомир... Владимир Ершов: „Католическое кладбище. Часть 2”. ТК „Телескоп” (Житомир). Прем’єра 11 листопада 2000 р.: „Факты. Центр” /Київ/. – № 204 (0781). – 2000. – 3 ноября. – С. 19 (Суббота: 18.30 – 19.00), 20 (Воскресенье: 9.30 – 9.50).
221. Автор сценарію і ведучий науково-популярного телевізійного фільму „Мой Житомир... Владимир Ершов: „Католическое кладбище. Часть 3”. ТК „Телескоп” (Житомир). Прем’єра 25 листопада 2000 р.: „Факты. Центр” /Київ/. – № 214 (0791). – 2000. – 17 ноября. – С. 19 (Суббота: 18.30 – 19.00), 20 (Воскресенье: 9.30 – 9.50).
222. Автор сценарію і ведучий науково-популярного телевізійного фільму „Мой Житомир... Владимир Ершов: „Ю.И. Крашевский в Житомире” (Часть 1). ТК „Телескоп” (Житомир). Прем’єра 9 грудня 2000 р.: „Факты. Центр” /Київ/. – № 224 (0801). – 2000. – 1 декабря. – С. 19 (Суббота: 18.30 – 19.00), 20 (Воскресенье: 9.30 – 9.50).
223. Автор сценарію і ведучий науково-популярного телевізійного фільму „Мой Житомир... Владимир Ершов: „Ю.И. Крашевский в Житомире” (Часть 2). ТК „Телескоп” (Житомир). Прем’єра 23 грудня 2000 р.: „Факты. Центр” /Київ/. – № 234 (0811). – 2000. – 15 декабря. – С. 19 (Суббота: 18.30 – 19.00), 20 (Воскресенье: 9.30 – 9.50).
224. Автор сценарію і ведучий науково-популярного телевізійного фільму „Мой Житомир... Владимир Ершов: „Густав Олізар. Видатний син українського народу” (Часть 1). ТК “Телескоп” (Житомир). Прем’єра: лютий 2001 р.
225. Автор сценарію і ведучий науково-популярного телевізійного фільму „Мой Житомир... Владимир Ершов: „Густав Олізар. Видатний син українського народу” (Часть 2). ТК “Телескоп” (Житомир). Прем’єра: лютий 2001 р.
226. Рецензування: Валентин Вітренко. Література волинських німців. Кн. 1. – Житомир: Видавництво “Волинь”, 2003. – 260 с.
227. Ювілейна книга: Житомирському державному університету імені Івана Франка – 85 років: Історичний нарис. – Житомир: Видавець М.Косенко, 2004. – 232 с. *Член авторського колективу.*
228. Рецензування: Сейко Н.А. Добročинність у сфері освіти (XIX – початок XX ст.). Київський учбовий округ. Монографія. – Житомир: Вид-во ЖДУ ім. І.Франка, 2006. – 448 с.

**ПРО НАУКОВО-ПЕДАГОГІЧНУ ТА
ГРОМАДСЬКУ ДІЯЛЬНІСТЬ
ВОЛОДИМИРА ОЛЕГОВИЧА ЄРШОВА**

1. Єршов Володимир Олегович / Біобібліографічна довідка // 35 чисел. Біобібліографічний довідник журналу „Авжеж!”. 1990 – перше півріччя 1997 рр. – Житомир, 1997. – С. 16 – 17.
2. Єршов В.О. Бібліографія наукових праць // Бібліографія наукових праць викладачів Житомирського державного педагогічного

- університету імені Івана Франка. – Житомир, 2000. – С. 276 – 280. (80 позицій).
3. Мойсієнко В.М. Єршов Володимир Олегович // Відомі педагоги Житомирщини. Нариси про знаних діячів освітянської ниви. – Житомир: Полісся, 2003. – С. 175 – 176.
  4. Єршов Володимир Олегович, проректор з соціально-економічної роботи // Ювілейна книга: Житомирському державному університету імені Івана Франка – 85 років.: Історичний нарис. – Житомир: Видавець М.Косенко, 2004. – С. 27 – 28.
  5. Місяць Наталія. Полоністика в Житомирському державному університеті імені Івана Франка // Українська полоністика. Науковий журнал. Вип. 1. – Житомир, 2004. – С. 22 – 25.
  6. Хроніка діяльності Житомирського науково-краєзнавчого товариства дослідників Волині (1990 – 2005) / Підготували М.Ю. Костриця, О.М. Половцева // Музейна справа на Житомирщині: історія, досвід, проблеми. Науковий збірник „Велика Волинь”. – Т. 33. – Житомир: Видання М.Косенко, 2005. – С. 443, 449 – 450, 454.
  7. Павловський А.А., Павловський В.А. Пам'ять жива. – К.: Логос, 2005. – С. 75 – 77, 98, 118.